

Kapsamlı Cinsellik Eğitimi Nedir? Neden Önemlidir?

What is Comprehensive Sexuality Education? Why is it Important?

Sevcan KARATAŞ

BÇ: [0000-0003-0247-3541](https://doi.org/10.5152/jms.2024.0000-0003-0247-3541)

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, SHMYO, İlk ve Acil Yardım Programı

Öz

Cinsellik yaşamın bir parçasıdır ve ömür boyu devam etmektedir. Buna rağmen dünya genelinde birçok çocuk ve genç aile içinde ya da okullarda kapsamlı cinsellik eğitiminden mahrum kalması nedeniyle, özellikle ergenlik döneminde cinsiyet ve ilişkiler hakkında kafa karıştırıcı ya da yanıltıcı bilgiler öğrenmektedir. Bu nedenle küçük yaşlardan itibaren kapsamlı bir cinsellik eğitimi (KCE) verilmesi gerekliliktir. KCE, cinselliğin yalnızca fiziksel yönüyle değil, bilişsel, duygusal ve sosyal yönüyle de ele alınması gerektiğini savunan, müfredata dayalı bir öğrenme ve öğretme sürecini ifade etmektedir. Kanıta dayalı, yaşa uygun ve sürekliliği olan bir KCE ile, gençlere cinselliğin dengeli bir şekilde öğretilmesi mümkündür. Hızla artan cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, istenmeyen gebelikler, adölesan gebelikler, cinsel şiddet, küreselleşme, göçler ve elektronik bilgi kirliliği gibi nedenlerden, kapsamlı ve etkili müdahale araçlarına ihtiyaç vardır. Kapsamlı bir cinsellik eğitiminde bütüncüllüğün sağlanabilmesinin en iyi yolu, ebeveynler/bakım vericiler, öğretmenler/okullar, siyasi oluşumlar ve karar vericiler, topluma mal olmuş liderler ve sivil toplum kuruluşlarının da dahil olduğu KCE programlarının oluşturulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: cinsellik, eğitim, kapsamlı cinsellik eğitimi

Abstract

Sexuality is a part of life and continues throughout life. Despite this, many children and young people around the world learn confusing or misleading information about sex and relationships, especially during adolescence, because they lack comprehensive sexuality education within their families or in schools. For this reason, it is necessary to provide comprehensive sexuality education (CSE) from an early age. CSE refers to a curriculum-based learning and teaching process that advocates that sexuality should be addressed not only in its physical aspect, but also in its cognitive, emotional and social aspects. With an evidence-based, age-appropriate and sustainable CSE, it is possible to teach sexuality to young people in a balanced way. Comprehensive and effective intervention tools are needed for reasons such as rapidly increasing sexually transmitted infections, unwanted pregnancies, adolescent pregnancies, sexual violence, globalization, migrations and electronic information pollution. The best way to ensure integrity in comprehensive sexuality education is to create CSE programs that include parents/caregivers, teachers/schools, political formations and decision-makers, public leaders and non-governmental organizations.

Keywords: sexuality, education, comprehensive sexuality education

Giriş

Cinsellik insan yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır ve küçük yaşlardan itibaren kapsamlı bir cinsellik eğitimi verilmesi gerekliliktir. Buna rağmen dünya genelinde birçok çocuk ve genç aile içinde ya da okullarda kapsamlı cinsellik eğitiminden mahrum kalması nedeniyle, özellikle ergenlik döneminde cinsiyet ve ilişkiler hakkında kafa karıştırıcı ya da yanıltıcı bilgiler öğrenmektedir (1). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 1974 yılında yayınladığı “insan cinselliğinde eğitim ve tedavi” başlıklı raporunda, cinsel sağlığın geliştirilmesinde eğitimin önemini vurgulamıştır (2). 2000 yılından

başlayarak, DSÖ'nün Pan Amerikan Sağlık Örgütü (PASÖ) ile işbirliği halinde yürüttüğü çalışmalar, cinsel sağlığı geliştirmek için eğitim program seçeneklerini belirlemeyi amaç edinmiştir. (3). İnsan haklarına saygı gösterilmeden ve bu haklar korunmadan cinsel sağlığın sağlanamayacağı ve sürdürülemeyeceği konusunda hemfikir olan bu çalışmalar sonucunda, mevcut insan haklarının cinsellik ve cinsel sağlığa uygulanması ihtiyacı doğmuştur. Böylece, cinsel sağlık için; “cinselliğe ve cinsel ilişkilere olumlu ve saygılı bir yaklaşımın yanı sıra, zorlama, ayrımcılık ve şiddetten uzak, güvenli cinsel deneyimler yaşama olanağının olduğu, herkesin cinsel haklarına saygı

duyulduğu ve haklarının korunduğu iyilik halinin sürdürülebildiği bir kavramdır” tanımı ortaya çıkmıştır (4). Her bireyin eşit olması ve ayrımcılığa, işkenceye veya aşağılayıcı muameleye maruz kalmaması, gizliliğini koruyabilmesi, sosyal güvencelere erişim hakkının olması, evlenme-aile kurma ve evliliğin sona ermesi hakkının olması, bilgi edinme ve eğitime erişim hakkının olması gibi bazı haklar tam bir cinsel sağlıktan söz edebilmek için oldukça önem arz etmektedir. Şiddet ve ayrımcılığa maruz kalmama gibi insan hakları dikkate alındığında, özellikle çocuk ve gençlerin, ulaşılabilir en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olması; bu standartlara sahip olmak için ise güvenilir kaynaklardan, bilime dayalı ve kapsamlı cinsellik eğitimi alma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Çocuklar ve gençler, alacakları kapsamlı bir cinsellik eğitimiyle cinsel, romantik ve sosyal ilişkilerle ilgili bilinçli ve sorumluluğunu tamamıyla alabilecekleri kararlar vermek için gerekli araç ve kaynaklarla donatılacaktır. Bu derleme ile, cinselliğin yalnızca insan bedeni ve psikolojisi olarak değil; toplumsal, siyasi, ekonomik, kültürel ve insan hakları boyutlarıyla da ele alması açısından kapsamlı cinsellik eğitiminin önemini yanı sıra, bu eğitimlerin okul müfredatlarına eklenmesinin önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Kapsamlı Cinsellik Eğitimi Nedir

Son on yılda literatürde daha yaygın olarak kullanılan kapsamlı cinsellik eğitimi (KCE); cinselliğin yalnızca fiziksel yönüyle değil, bilişsel, duygusal ve sosyal yönüyle de ele alınması gerektiğini savunan, müfredata dayalı bir öğrenme ve öğretme sürecini ifade etmektedir. KCE, çocukların ve gençlerin sağlıklı bir yaşam sürmelerini ve refah düzeylerini yükseltmeyi sağlayacak düzeyde bilgi, beceri, tutum ve değerlerle donanmalarını; sevgi ve saygı içerisinde cinsel ilişkiler geliştirebilmelerini, yaptıkları seçimlerin yalnızca kendi refahlarını değil başkalarının refah düzeyini de etkileyebileceğini düşünebilmelerini; cinsel haklarının, özgürlüklerinin farkında olmalarını ve yaşamları boyunca bu hakları koruyabilmelerini amaçlamaktadır (1,5). KCE, resmi ve resmi olmayan ortamlarda verilen, cinsellik ve davranışlarla ilgili *gerçeklere ve kanıtlara dayanan* bir eğitimidir. Verilecek mesajların *çocuğun/gencin yaş ve gelişimsel düzeyine uygun, değişen ihtiyaçlarına ve yeteneklerine duyarlı*, sarmal müfredat

şeklinin kullanıldığı, *sürekliliği olan* bir yaklaşım biçimi sergilenerek verilmesi oldukça önemlidir. Okul içinde veya okul dışında verilmesi mümkün olan KCE; cinsel sağlık, üreme sağlığı, üreme anatomifiziolojisi, ergenlik, menstruasyon, doğum kontrol yöntemleri, gebelik, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (CYBE), farklı cinsel kimlikler/yönelimler ile erken yaşta evlilikler, zorla evlilikler gibi bazı sosyal ve kültürel bağlamda zorlayıcı olabilecek alanların da dahil olabileceği tüm konuları kapsayabilmektedir (1,6) Ancak KCE içerikleri oluşturulurken öğrenmenin aşamalı bir süreç olduğu unutulmamalı, eğitim içerikleri çocukların/gençlerin yaş grupları ve ihtiyaçlarını gözetecek şekilde tasarlanmalıdır. Küçük yaş gurupları için bedenlerini tanımalarına ve duygularını ifade etmelerine yardımcı, aile, rıza ve şiddet kavramlarını da içeren içerikler hazırlanması daha öncelikli olması gerekirken; ergenlik dönemindeki gruplar için zorbalık, istismar, cinsiyete dayalı şiddet ve eşitsizlikler, CYBE’lar, istenmeyen gebeliklerden korunma ve cinsel sağlığın vurgulandığı içeriklerin oluşturulması önerilmektedir (7,8). UNESCO’nun yayınladığı cinsellik eğitimine ilişkin uluslararası teknik rehberde (International Technical Guidance on Sexuality Education), dört farklı yaş kategorisine (5-8 yaş, 9-12 yaş, 12-15 yaş, 15-18+ yaş) göre KCE de bulunması gereken temel özellikler, eğitimin odaklanması gereken sekiz önemli hedef ve öğrenme alanları belirtilmiştir (1) (Şekil 1).

Kapsamlı Cinsellik Eğitimi Neden Önemlidir

Gençler, kendilerini güvende hissettikleri, üretken ve tatmin edici bir hayata hazırlayacak güvenilir bilgilere gün geçtikçe daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Ancak internet ortamında her türlü bilgiye erişimin oldukça kolay olduğu son yıllarda, cinsiyetle, cinsellikle, ilişkilerle ilgili bilimsel bilgilerle desteklenmeyen kafa karıştırıcı ve çelişkili bilgiler/mesajlar; çocukluktan gençliğe, gençlikten yetişkinliğe geçişi zorlaştırabilmektedir (8). Ülkemizde yapılan farklı çalışmalar, gençlerin ebeveynlerinden cinsellik hakkında sınırlı düzeyde bilgi alabildiğini, okulda cinsellikle ilgili bir eğitim almadıklarını ve bilgi edinme kaynağı olarak çoğunlukla interneti tercih ettiklerini göstermektedir (9-13). Türkiye’de genel kültürel yapının etkisinin ve bu konudaki bilginin yeterli olmamasının cinsellikle ilgili konulara önem verilmediğini düşündürmektedir (13). Bu nedenle

Eğitimin Özellikleri

- Bilimsel kanıtlara dayanmalı
- Aşamalı olarak verilmeli
- Yaşa ve gelişimsel düzeye uygun olmalı
- Müfredatla uyumlu olmalı
- Kapsamlı olmalı
- İnsan hakları yaklaşımını temel almalı
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate almalı
- Kültürel ve bağlamsal açıdan uygun olmalı
- Dönüştürücü güce sahip olmalı
- Sağlıklı seçim yapabilecek düzeyde beceri geliştirebilmeli
- Cinsel sağlık ve üreme sağlığı

Öğrenme Hedefleri

- İlişkiler
- Değerler, haklar, kültür ve cinsellik
- Cinsiyeti anlamak
- Şiddet ve güvende kalmak
- Sağlık ve refah için beceriler
- İnsan vücudunu ve gelişimini tanımak
- Cinsellik ve cinsel davranış

Öğrenme Alanları

- Bilgi
- Beceri
- Tutum

C**Şekil 1:** Kapsamlı cinsellik eğitiminin özellikleri hedefleri öğrenme alanları

gençlerin etkili bir şekilde öğrenme sürecine dahil olduğu, gelişimsel düzeylerine ve ihtiyaçlarına uygun, dengeli ve kapsamlı bir yaklaşım gerekmektedir. Kanıta dayalı, yaşa uygun ve sürekliliği olan bir KCE ile, gençlere cinselliğin dengeli bir şekilde öğretilmesi mümkündür. Gençlerin erken yaşlardan itibaren kendi bedenleri ve ilişkileri konusunda paylaşmak veya danışmak istedikleri konularda iletişime geçebilecekleri bir yetişkin olduğunun güvencesini hissetmeleri ve bu konuları rahatça konuşabilmelerinin sorun olmayacağını öğrenmeleri oldukça önemlidir.

Bugün pek çok ülkede her üç kız çocuğundan ikisi ergenliğe girerken ve adet görmeye başladığı dönemde ihtiyaç duydukları bilgiye ulaşamamakta, Afrika'daki gençlerin yalnızca %37'si CYBE'ların bulaş ve korunma yolları hakkında bilgi sahibi olup, erken evlilik ve erken hamilelik oranları %15-25 arasında değişmektedir (8). Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) her yıl tespit edilen yaklaşık iki milyon CYBE vakasının yarısını 15-24 yaş arası gençlerin oluşturduğu ve ayrıca istenmeyen gebelik oranlarının da %80'den fazla olduğu tespit edilmiştir (14). Yapılan farklı çalışmalar, 12-25 yaş arası genç kadınların %30'undan fazlasının cinsel şiddete maruz kaldığını ve bunun %5'inin aile içinde gerçekleştiğini, gelişmekte olan ülkelerde yaşayan ergenlerin ilk cinsel deneyimlerini gelişmiş ülkelerdeki yaşlıtlarına göre daha erken yaşta yaşadıklarını, düşük ve orta gelirli ülkelerdeki her beş gençten birinin aile içinde

cinsel şiddete maruz kaldığını göstermektedir (15-19). Bu veriler özellikle genç kızların sağlığı ve eğitimi açısından küresel kaygılar oluşturmakta olup, kaliteli bir KCE ile gençlerin sağlığının, bilgi ile güçlendirilmesinin ne derece önem arz etmekte olduğunu göstermektedir (8).

İyi planlanmış bir KCE, çocukların/gençlerin istismardan, zararlı veya riskli cinsel davranışlardan korunması ve olası bir cinsel sömürüye karşı farkındalık yaratmak gibi bireysel düzeydeki faydalarıyla kalmayıp, toplumsal refah seviyesinde de olumlu etkiler yaratacaktır (1,20,21). Karşılıklı sevgi, saygı ve eşitliğin korunduğu bir zeminde, cinsiyet ve cinsiyet normlarına ilişkin sağlıklı bilgilerin edinilmesi, cinsiyet eşitliğinin ve bireysel hakların tanınması, homofobik/transfobik şiddet de dahil olmak üzere toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin bilgi ve olumlu tutumların geliştirilmesi de KCE'nin bileşenlerindedir (8). Ebeveynler/bakım vericiler, öğretmenler/okullar, siyasi oluşumlar ve karar vericiler, topluma mal olmuş liderler ve sivil toplum kuruluşları KCE'nin sunumunda, erişiminde ve sürekliliğin sağlanmasında kritik role sahiptir.

KCE'nin gençlerin yaşamları üzerinde olumlu etki yaratama potansiyelini ortaya koyan çalışmaların sayısı da son zamanlarda artmaktadır. Türkiye'de gençlere verilen cinsel sağlık eğitiminin etkinliğini değerlendirmek amacıyla yapılan bir çalışmada, 10 hafta (haftada en az bir kez) boyunca; ergenlik döneminin özellikleri, üreme organları, aile

planlaması, CYBH, cinsel gelişim/ sağlık ve cinsel sağlık sorunları, toplumsal cinsiyet, iletişim teknikleri, yanlış bilgi ve inanışlar başlıklarını içeren bir eğitim programı uygulanmıştır. Eğitim sonunda; gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkındaki bilgi düzeyleri anlamlı düzeyde artış göstermiştir (22). Ortaöğretim öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada ise ergenlik ve cinsel sağlık eğitiminin, ergenlerin cinsellik hakkındaki bilgi ve tutumlarında anlamlı düzeyde artış yarattığı tespit edilmiştir (23). Çin'de yapılan bir çalışmada, 418 ilköğretim öğrencisine çevrimiçi verilen 8 haftalık KCE sonrasında, öğrencilerin üreme, cinsel sağlık hakkındaki bilgi ve tutumları ile cinsel sağlıkları hususunda karar verme yeterliliklerinde istatistiksel olarak anlamlı olumlu değişiklikler olduğu görülmüştür (24). Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yapılan bir meta analiz çalışmasının sonuçları KCE verilen gruplarda, güvenli cinsel davranış geliştirmenin güçlendiği tespit edilmiş ve bunun istenmeyen ve beklenmeyen gebelik oranlarında azalmaya sebep olacağı ifade edilmiştir (25). Yapılan sistematik derleme ve meta analiz çalışmaları da KCE'nin riskli cinsel davranış sergileme ve CYBE'ları önlemede etkili olduğunu göstermektedir (26-28). Farklı çalışmalar ise gençlerin eşitlik, saygı ve şiddet içermeyen davranışlara sahip olma ile cinsiyet eşitliğine dayalı tutumları, yaşam becerilerini, topluluk normlarındaki değişiklikleri teşvik ederek, kadınlara ve kızlara yönelik şiddeti önleme konusunda umut vaat ettiğini ortaya koymaktadır (29-31). DSÖ, KCE'nin genellikle örgün eğitimin başladığı 5 yaşından itibaren çocuklara sunulması gerektiğini belirtmektedir. Çocukların cinsellik eğitimi bazen evde ebeveynler ya da bakım vericilerle daha erken başlayan ve yaşam boyu devam eden bir süreci kapsamaktadır. Bu nedenle, cinsellik eğitim sürecine, ebeveynlerin ve aile üyelerinin yanı sıra öğretmenler, danışmanlar ve sosyal hizmet uzmanı gibi farklı disiplinler de dahil olmaktadır (7). Ancak yapılan farklı çalışmalar cinsellik eğitiminde ailelerin ve öğretmenlerin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır (9-12,31). Ülkemizde cinsellik, her yönü ile aile içinde ve eğitim kurumlarında konuşulmamaya ve utanılacak bir konu olarak kabul görmeye devam etmektedir. Söz konusu cinsellik olduğunda aileler, eğitimin öğretmenler tarafından okulda verilmesi gerektiğini, öğretmenler ise eğitimin ailede verilmesi gerektiğini savunmaktadır (31). Cinsellik eğitimi ile ilgili sorumluluk almak istememenin nedeninin ailelerin ve öğretmenlerin bilgi düzeyindeki yetersizlik olduğu düşünülmektedir (31-33).

Türkiye'de özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime yönelik ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla karma yöntem kullanılarak 31 gönüllü öğretmen ile yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin eğitim ihtiyaçlarının en fazla koruma becerileri, öz bakım becerileri, akran ilişkileri ve aile katılımı gibi alanlarda ortaya çıktığı görülmüştür (34). Ekvador'da gerçekleştirilen bir çalışmada, eğitim kurumlarının öğrenci danışmanlığı birimlerinde çalışan 27 profesyonel ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda, araştırmaya katılan profesyonellerin kapsamlı cinsellik eğitimi konusunda eğitim eksikliklerinin olduğu, cinselliğe karşı önyargıların ve kültürel engellerin bu konuda etkili olabileceği rapor edilmiştir (35). Tayland'da okul yöneticileri ve öğretmenlerle yarı yapılandırılmış; veliler ve öğrencilerle grup görüşmeleri yapılarak gerçekleştirilen bir çalışmada, kapsamlı cinsellik eğitimine itirazda kültürel hassasiyetin önemli olduğu, kapsamlı bir cinsellik eğitiminin öğrencilerin sağlığı ve gelişimi üzerindeki olumlu etkileri konusunda aile ve öğretmenlerin bilgilendirilmesi gerekliliği bildirilmiştir (36). Öğretmenler, müdürler ve okul koordinatörleri ile yapılan ve dahil edilme kriterlerini sağlayan araştırmaların çoğunluğunun Afrika'da yapıldığı bir meta analiz çalışmasında, kültürel ve dini bağlamdan dolayı öğretmenlerin cinsel eğitim hakkında konuşmaktan çekindikleri, geleneksel cinsellik eğitiminin kapsamlı bir cinsellik eğitimine entegre edilemediği ve kapsamlı bir cinsellik eğitimi için okul dışındaki paydaşların rollerinin önemli olacağı sonucuna varılmıştır (37). İspanya'da çoğunluğunu kadınların oluşturduğu eğitim fakültesi öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, geleceğin eğitim profesyoneli olacak öğretmen adaylarının yarısından fazlası cinsellikle ilgili bilgilerinin yetersiz olduğunu, yaklaşık %20'si ise daha önce cinsellikle ilgili kapsamlı bir eğitim hiç almadığını belirtmiştir (38). Görüldüğü gibi yalnızca ülkemizde değil Dünya genelinde gençler, aile içerisinde ve eğitim hayatları süresince kapsamlı bir cinsellik eğitimine ulaşamamaktadır (1). Avrupa'da bulunan 25 ülkenin verilerinin değerlendirildiği bir çalışmada (çalışma sırasında iki ülke kapsam dışı bırakılmıştır), dokuz ülkede cinsellik eğitiminin kapsamlı olarak verildiği; on ülkede kapsamlı olmadığı, dört ülkede ise herhangi bir programın mevcut olmadığı görülmüştür. Aynı çalışmada, kapsamlı verilen cinsellik eğitiminin öğrenciler tarafından ilgi çekici bulunduğu ve bu ülkelerde daha etkili kontraseptif kullanımının,

gençlerde doğurganlık oranlarının azalmasıyla örtüştüğü görülmektedir (5). Gelir seviyesi ve nüfustaki din çeşitliliği açısından bulunduğu bölgeyi temsil edeceği düşünülen 50 ülkeden alınan eğitim verileri, ülkelerin %68'inin ilköğretimde, %76'sının ise ortaöğretimde cinsellik eğitimini zorunlu tuttuğunu; %85'inin eğitimden sorumlu bakanlıklarının cinsellik eğitimi vermek için diğer bakanlıklarla iş birliği içinde olduğunu; %41'inin ise öğretmenlerin cinsellik eğitimi hakkındaki eksikliklerini hizmet öncesinde tamamladıklarını göstermektedir. Aynı araştırma sonuçlarında eğitim mevzuatı ve politikalarının cinsellik eğitiminin gerekliliğine atıfta bulunduğu ancak, kapsamlı yasal çerçeveleri oluşturulmuş bir cinsellik eğitim modelinin çok az sayıda ülkede bulunduğu görülmektedir (21). Ülkemizde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretim kurumlarında okutulan ders kitaplarının içeriğinde ve müfredatta verilen cinsellik eğitimi incelendiğinde, UNESCO'nun yayınladığı cinsellik eğitime ilişkin uluslararası teknik rehberde verilen öğrenme hedeflerinin yarısından fazlasının karşılanmadığı; temel kavramların planlanmasında, yaş gruplarının gelişimsel düzeyinin dikkate alınmadığı görülmektedir (39). Kurum ve kuruluşların, eğitim kurumlarına yönelik eğitim programları ve destekleyici kaynakların oluşturulmasında; özellikle öğrencilerin yaşına, gelişimsel özelliklerine, sosyal ve kültürel yapılarına uygun bir paydada buluşmakta çeşitli problemler yaşadıkları görülmektedir (39). Bu noktada, ailelerin, öğretmenlerin ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının da sürece dahil olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de 2000-2018 yılları arasında, cinsel sağlık eğitimlerine ilişkin yapılan araştırmaları değerlendiren bir çalışmada, çalışmaların yarısından fazlasının tanımlayıcı tipte olduğu, çok azında veli ve öğretmenlerin eğitimine dikkat çektiği ve çoğunluğunun örneklemini üniversite öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir (40). Oysaki, bireysel ve toplumsal düzeyde tutum geliştirmeyi hedefleyen, cinsellik eğitimi gibi eğitim programlarının ergenlik döneminden önce verilmesinin daha etkili olacağı düşünülmektedir (41).

Sonuç

Dünden bugüne yapılan çalışmalar incelendiğinde; hızla artan CYBE'lar, istenmeyen gebelikler, adolesan gebelikler, cinsel şiddet, küreselleşme, göçler ve elektronik ortamda ulaşılabilecek kanıta dayalı olmayan bilgi havuzuna ulaşımın kontrol edilememesi gibi nedenlerle, cinsellik kavramının

yeniden ve kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiği bir zorunluluktur (4, 42-45). Bir başka ifade ile mevcut problemlere yönelik yeni, kapsamlı ve etkili müdahale araçlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle ergenlerle ve üniversite öğrencileriyle yapılan çok sayıda çalışmanın sonuçlarında, kapsamlı cinsellik eğitiminin öneminin ve gerekliliğinin vurgulandığı görülmektedir (46-49).

Ülkemizde aileler, öğretmenler ve öğrencilerle yapılan çeşitli çalışmalarda cinsellik eğitim programlarının içerikleri incelendiğinde; fiziksel gelişim, üreme sistemi anatomi-fizyolojisi, kişisel bakım ve sağlıklı yaşam alışkanlıkları gibi içeriklerden oluştuğu; gebelik ve doğum, istenmeyen gebelikler, cinsel kimlik, cinsel şiddet ve istismar, doğum kontrolü ve cinsel ayrımcılık, toplumsal cinsiyet gibi konulara ise yer verilmediği görülmektedir (32,50,51). Ayrıca aileler ve öğretmenlerin de cinsel sağlık geliştirmeye yönelik bilgilerinin yeterli olmadığı görülmektedir. Yapılan güncel araştırmalar, cinsel odaklı eğitimlerin nasıl yürütüleceği konusunda öğretmenlerin veya öğretmen adaylarının eğitimine odaklanılması gerektiğini vurgulamaktadır (52-55). Sağlıklı bir cinsel yaşam ve topluma sağlıklı bireylerin kazandırılması için gençlere gerek ailede gerekse okulda, yaşa uygun, çok disiplinli yaklaşıma sahip eğitim programlarının sunulması bir gerekliliktir. Kapsamlı bir cinsellik eğitiminde bütüncüllüğün sağlanabilmesinin en iyi yolu, konunun multidisipliner bir yaklaşımla ele alınmasından geçmektedir.

Kaynaklar

1. UNESCO. International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach. UNESCO Publishing. 2018 <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770>
2. World Health Organization. Education and treatment in human sexuality: The training of health professionals (Technical Report Series No. 572). 1975; Geneva: Author.
3. World Health Organization. Gender and reproductive rights, glossary, sexual health. 2022. <http://www.who.int/reproductive-health/gender/glossary.html>
4. World Health Organization. Defining sexual health—report of a technical consultation on sexual health 28-31 January 2002, geneva. Sexual Health Document Series, World Health Organization. 2006; Geneva.
5. Ketting E, Brockschmidt L, Ivanova O. Investigating the 'C' in CSE: Implementation and effectiveness of comprehensive sexuality education in the WHO European region, Sex Education. 2021; 21(2): 133-147, Doi: 10.1080/14681811.2020.1766435
6. Aguilar A, Vatopoulou A, Nunzio CD, Panova DI, Rome E, Simms-Cendan

- J, Drejza M, Jayasinghe Y. FIGIJ advocacy statement in support of comprehensive sexuality education. *J Pediatr Adolesc Gynecol.* 2024;37(1):5-6. doi: 10.1016/j.jpag.2023.11.004. PMID: 38245194.
7. World Health Organization. Comprehensive sexuality education. 2023. <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/comprehensive-sexuality-education>
 8. UNESCO. Comprehensive sexuality education: For healthy, informed and empowered learners. 2023a. <https://www.unesco.org/en/health-education/cse>
 9. Özdemir Ö, Yılmaz M. Sağlık profesyonellerinin cinsel mitlere 1 nanma durumlarının belirlenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 2020; 4(3): 221-232. doi: 10.46237/amusbfd.654371
 10. Alagöz E, Karataş S. Hemşirelik öğrencilerinin anne baba tutumlarının cinsel mitlerle 1 ilişkisi. *Journal of Medical Sciences.* 2021; 2(2): 56-63. <https://doi.org/10.46629/JMS.2021.42>
 11. Gütül-Öz H, Balcı-Yangın H, Ak-Sözer G. Cinsel sağlık dersinin hemşirelik öğrencilerinin cinsel mitleri üzerine etkisi. *Journal of Continuing Medical Education.* 2021; 30(6):400-408 doi: 10.17942/sted.910182
 12. Karakurt P, Köse-Tuncer S. Üniversite öğrencilerinin cinsel sağlığa yönelik tutumlarının belirlenmesi: hemşirelik öğrencileri örneği. *Gevher Nesibe Journal Of Medical & Health Sciences.* 2022;7(20): 131-139. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7133596>
 13. Tuzcuoğlu N, Taşkaya V, Aslan O. Türkiye ve farklı ülkelerdeki 0-6 yaş çocuklar için hazırlanan cinsel eğitim programlarının incelenmesi. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi.* 2024; 4(1):81-95. <https://doi.org/10.55008/tead.1453928>
 14. Kost K, Henshaw S, Carlin L. US teenage pregnancies, births and abortions: national and state trends and trends by race and ethnicity; Guttmacher Institute: 2010. New York, NY, USA)
 15. Liang M, Simelane S, Fillo GF, Chalasani S, Weny K, Canelos PS, Jenkins L, Moller AB, Chandra-Mouli V, Say L. The state of adolescent sexual and reproductive health. *J. Adolesc. Health.* 2019; 65: 3–15.
 16. Kitaw TA, Haile RN. Time to first sexual experience and its determinants among female youths in ethiopia: survival analysis based on EDHS 2016. *BioMed Res. Int.* 2022; 5030902.
 17. Krahé B, Tomaszewska P, Kuypers L, Vanwesenbeeck I. Prevalence of comprehensive sexuality education among young people in Europe: A review of the evidence from 27 EU countries. *Aggress. Violent Behav.* 2014; 19: 545–558.
 18. Myat SM, Pattanittum P, Sothornwit J. School-based comprehensive sexuality education for prevention of adolescent pregnancy: a scoping review. *BMC Women's Health.* 2024;137 <https://doi.org/10.1186/s12905-024-02963-x>
 19. Kim EJ, Park B, Kim SK, Park MJ, Lee JY, Jo AR, Kim MJ, Shin HN. A meta-analysis of the effects of comprehensive sexuality education programs on children and adolescents. *Healthcare.* 2023; 11(18):2511. <https://doi.org/10.3390/healthcare11182511>
 20. Goldfarb ES, Lieberman LD. Three decades of research: the case for comprehensive sex education. *J Adolesc Health.* 2021; 68(1): 13-27 doi: 10.1016/j.jadohealth.2020.07.036.
 21. UNESCO. Comprehensive Sexuality Education (CSE) Country Profiles social media resources. 2023b. https://www.unesco.org/gem-report/en/cse-country-profiles-social-media?TSPD_101_R0=080713870fab2000a56878879ca94aa0827e726693e9df18f131f13db34cd148e6652ca331a73b6a08d5d661c9143000a68edb2bd673cc5388fa187b6a183a549cdcd55ea100712dc3fe85e3437d7a21f7c1e1a9d0dbd19a3117352ddd42944
 22. Üstündağ A. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı eğitiminin gençler üzerinde etkisinin değerlendirilmesi. *Başkent University Journal of Education.* 2017; 4(1): 1-10
 23. Yöndem ZD. Ergenlik ve cinsel sağlık eğitimi ile ilgili grup rehberliğinin 6.sınıf öğrencilerinin bilgi ve tutumlarına etkisi. *İlköğretim Online.* 2007; 6(1): 2- 10
 24. Kaidbey M, Zhen S, Wong S, Navchaa S, Junjian G. The effectiveness of delivering comprehensive sexuality education through live streaming to schools in western china. *American Journal of Sexuality Education.* 2023; 18(1):115-148 doi: 10.1080/15546128.2022.2064952
 25. Bordogna AL, Coyle AC, Nallamothe R, Manko AL, Yen RW. Comprehensive sexuality education to reduce pregnancy and stis in adolescents in the united states: a systematic review and meta-analysis. *American Journal of Sexuality Education.* 2023; 18(1): 39-83 doi: 10.1080/15546128.2022.2080140
 26. Underhill K, Operario D, Montgomery P. Systematic review of abstinence-plus HIV prevention programs in high income countries. *PLoS Med.* 2007; 4:e275
 27. Mavedzenge SN, Doyle A, Ross D. HIV prevention in young people in sub-Saharan Africa: A systematic review. *J Adolesc Health.* 2011; 49: 568-586
 28. Johnson BT, Scott-Sheldon LA, Huedo-Medina TB, et al. Interventions to reduce sexual risk for human immunodeficiency virus in adolescents: A meta-analysis of trials 1985–2008. *Arch Pediatr Adolesc Med.* 2011; 165:77-84
 29. Haberland N, Rogow D. Sexuality education: Emerging trends in evidence and practice. *Journal of Adolescent Health.* 2015; 56(1):15–21. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.08.013>
 30. Holden J, Bell E, Schauerhammer V. We want to learn about good love: Findings from a qualitative study assessing the links between comprehensive sexuality education and violence against women and girls. 2015; London. <http://www.awid.org/publications/study-we-want-learn-about-good-love>
 31. Karataş S. Hemşirelik öğrencilerine verilen cinsel azınlık farkındalık eğitiminin lgbt bireylere yönelik bilgi ve tutum düzeyine etkisi. *Ruh Sağlığı ve*

- Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, T.C. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023; İstanbul (Yayınlanmamış Doktora Tezi)
32. Çalışandemir F, Bencik S, Artan İ. Çocukların cinsel eğitimi: geçmişten günümüze bir bakış. *Eğitim ve Bilim*. 2008; 33(150):14-27.
 33. Koçoğlu E, Avcı YE. Okul müdürlerinin görüşleri doğrultusunda türkiyede mahremiyet eğitimi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2022; 54:385-409. doi:10.9779.pauefd.963546
 34. Bayyığıt T, Ilgaz G. A needs analysis for special education teachers' in-service training related to sexual education in turkey. *The Journal of Buca Faculty of Education*. 2023; 55: 21-45.
 35. Alvarez-Reyes AL, Aveiga-Macay V. Abordaje de la educación sexual integral en los Departamentos de Consejería Estudiantil del Distrito de Educación Chone-Flavio Alfaro. *Revista Andina De Educación*. 2023; 6(2): 000624. <https://doi.org/10.32719/26312816.2022.6.2.4>
 36. Chiba M. Promotion of school-based comprehensive sexuality education: building support from teachers and parents in Thailand, *Development in Practice*. 2022; 32(7): 928-939, doi: 10.1080/09614524.2021.1981249
 37. Shibuya F, Estrada CA, Sari DP, et al. Teachers' conflicts in implementing comprehensive sexuality education: a qualitative systematic review and meta-synthesis. *Trop Med Health*. 2023; 51,18 <https://doi.org/10.1186/s41182-023-00508-w>
 38. Iménez-Ríos FJ, González-Gijón G, Martínez-Heredia N, Amaro Agudo A. Sex education and comprehensive health education in the future of educational professionals. *Int J Environ Res Public Health*. 2023;13:20(4):3296. doi: 10.3390/ijerph20043296. PMID: 36833991; PMCID: PMC9966341.
 39. Bıkmaz F, İçcan-Demirhan C, Koçer E, Kartal M. Yaşay uygun kapsamlı cinsellik eğitimi bağlamında okulöncesinden ortaöğretime öğretim programlarının ve ders kitaplarının analizi. 2022; REF: UNFPA/2021-0028/1.
 40. Güçlü A, Özerk H. Türkiyede 2000-2018 yılları arasında örgün eğitim kurumları kapsamında cinsel sağlık eğitimlerine ilişkin çalışmaların incelenmesi ve değerlendirilmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 2021; 18(39):958-982.
 41. Çakşak A. Ergenlerde cinsel eğitim. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*. 2018; 4(11): 498-504.
 42. UNESCO. International Guidelines on Sexuality Education: An evidence informed approach to effective sex, relationships and HIV/STI education. 2009a; France: UNESCO.
 43. UNESCO. International Technical Guidance on Sexuality Education: An Evidence-informed Approach for Schools, Teachers and Health Educators. 2009b; France: UNESCO.
 44. World Health Organization. Standards for sexuality education in Europe: A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists. Cologne: Federal Centre for Health Education. 2010.
 45. National Guidelines Task Force. (NGTS). Guidelines for Comprehensive Sexuality Education: Kindergarten through 12th grade. (3rd Edition). 2004; USA: Fulton Press.
 46. Kara-Ulu N, Demir H, Taşar MA, Dallar YB. (2015). Ankarada düşük sosyoekonomik düzeyi olan bir bölgede ergenlerin cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkındaki bilgi düzeyleri. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi/ Turkish Journal of Pediatric Disease*. 2015;1: 32-38. doi:10.12956/tjpd.2014.100
 47. Kırmızıtoprak E, Şimşek Z. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve güvenli cinsel yaşam Konusunda gençlerin bilgi ve davranışlarına akran eğitiminin etkisi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 2011; 10: 463-472
 48. Set T, Dağdeviren N, Aktürk Z. (2006). Ergenlerde cinsellik. *Genel Tıp Dergisi*. 2006; 16(3): 137-141.
 49. Tuğrul B, Artan İ. Çocukların cinsel eğitimi ile ilgili anne görüşlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2001; 20(20):141-149
 50. Hazır-Bıkmaz F, Güler DS. An evaluation of health and sexuality education in Turkish elementary school curricula. *Sex Education*. 2007; 7 (3): 277- 292. doi: 10.1080/14681810701448093
 51. Bulut A. Cinsel sağlık bilgileri eğitimi: gereksinim, kapsam, ülkemizdeki durum. A. Bulut (Ed.) (39-57). *Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Cinsel Sağlık Bilgileri Eğitimi*. 2021. İstanbul: Akademik Bilimsel Araştırmalar (ABA) Yayınevi.
 52. Bruno V, Baiocco R, Pistella J. Teachers' attitudes and opinions toward sexuality education in school: a systematic review of secondary and high school teachers. *American Journal of Sexuality Education*. 2024; 1-39. <https://doi.org/10.1080/15546128.2024.2353708>
 53. Abrams R, Nordmyr J, Forsman AK. Promoting sexual health in schools: A systematic review of the European evidence. *Frontiers in Public Health*. 2023;11, 1193422. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1193422>
 54. Håkansson M, Mamo RA, Parwani HB, Otieno B, Makenzius M. Unmet needs for comprehensive sexuality education: a qualitative study among secondary school students in western kenya. *American Journal of Sexuality Education*. 2023; 19(1): 42-57. <https://doi.org/10.1080/15546128.2023.2189194>
 55. Bourke A, Cullen C, Maunsell C. Preparing to teach relationships and sexuality education: student teachers' perceived knowledge and attitudes. *Sex Education*. 2024; 1-18. <https://doi.org/10.1080/14681811.2024.2337860>